

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого
шкільного віку зі стертою дизартрією

Виконала: здобувач освіти
групи СОБ(Л)-4(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Сухова Анастасія Сергіївна
Керівник: Смоляк В. М.
Рецензент: Линдіна Є.Ю.
Нормоконтроль _____ Алла НАДТОЧІЙ

Запоріжжя
2025 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 45 с., 3 табл., 3 рис., 45 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: мовлення дітей зі стертою дизартрією.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити особливості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією.

Методи дослідження: 1) теоретичні (аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстрагування, конкретизація, аргументація, порівняння, класифікація, узагальнення, вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу, нормативно-правових документів); 2) емпіричні: експеримент (констатувальний етап експерименту). Діагностичні методики: «Підбір синонімів» (В. Макарова), «Добір антонімів. Закінчити речення» (Л. Трофіменко), «Обстеження стану граматичного компонента мовлення» (О. Канюка).

Дизартрія – це порушення мовленнєвої діяльності, при якому наявні порушення звуковимови, просодики та певні складнощі з розвиток лексико-граматичного компонента мовлення. Стерта дизартрія є видом дизартрії, за яким спостерігається найменша виразність симптоматики мовленнєвих порушень.

Лексико-граматичний компонент мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою формою дизартрії потребує розвитку та корекції, використовуючи різноманітні сучасні методи та засоби.

ГРАМАТИКА, ДИЗАРТРИЯ, ЛЕКСИКА, ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ МОВЛЕННЯ, МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, СТЕРТА ДИЗАРТРИЯ

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає у тому, що поява різноманітних порушень мовленнєвої діяльності мають високу тенденцію до зростання серед сучасних дітей. Мовленнєві порушення можуть стосуватися як окремих аспектів мовленнєвої діяльності, так й виражатися в якості функціонуванні певних мовленнєвих компонентів.

За статистичними даними, наразі одним із найрозповсюдженіших розладів мовлення внаслідок органічного ураження ЦНС є дизартрія [12]. Зазначене порушення мовленнєвої діяльності характеризується значними проблемами зі звуковимовою. Окремо у дітей зазначеної категорії спостерігаються й недорозвинення, які стосуються інших сторін мовлення, зокрема, лексико-граматичної.

Лексико-граматичний компонент мовлення становить значну важливість для повноцінного функціонування мовленнєвої діяльності дитини. Вільне зв'язне висловлювання є неможливим, коли у дитини спостерігається недостатній лексичний запас та несформована граматична основа мовленнєвої діяльності.

Сучасна логопедична наука знаходиться в активному пошуку оптимальних методів та засобів розвитку лексико-граматичного компонента мовлення дітей, які мають певні порушення мовленнєвої діяльності, зокрема, дизартрію. Додатково відбувається практичне вивчення ефективності окремих методів корекції лексико-граматичної сторони мовлення дітей-логопатів.

Вищезазначене вплинуло на вибір теми нашого дослідження: «Особливості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією».

Дизартрія як порушення мовленнєвої діяльності стала об'єктом вивчення у роботах таких науковців як: Г. Васенко, А. Гнатюк, Л. Дідкова, О. Іщенко, С. Конопляста, Б. Кус, М. Лепетченко, І. Міщенко, Ю. Рібцун, Т. Руденко, Н. Савінова, І. Серeda, І. Собакіна, О. Сокоцька, О. Чекан,

М. Шеремет та інші. Науковці звертають увагу, що дизартрія є складним мовленнєвим порушенням, яке може мати різноманітні чинники виникнення та окрему симптоматику.

Проблема розвитку лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією була висвітлена у працях наступних вчених: Л. Бутузова, Ю. Волошина, А. Голуб, Л. Дідкова, Т. Зінчук, В. Кондратенко, А. Степаненко, В. Тарасун, М. Торцева та інші. Варто зазначити, що на сьогодні окреслена проблема є недостатньо вивченою у науковому просторі. Тому вона потребує подальшого дослідження.

Об'єкт дослідження: мовлення дітей зі стертою дизартрією.

Предмет дослідження: розвиток лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити особливості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією.

Реалізація мети роботи передбачає виконання таких завдань дослідження:

- 1) охарактеризувати дизартрію як порушення мовленнєвої діяльності;
- 2) визначити ступінь розробленості проблеми розвитку лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією;
- 3) емпірично дослідити стан сформованості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією;
- 4) розробити методичні рекомендації батькам дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією щодо розвитку їх лексико-граматичного компонента.

Методи дослідження:

- 1) теоретичні (аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстрагування, конкретизація, аргументація, порівняння, класифікація, узагальнення,

вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу, нормативно-правових документів);

2) емпіричні: експеримент (констатувальний етап експерименту).
Діагностичні методики: «Підбір синонімів» (В. Макарова), «Добір антонімів. Закінчити речення» (Л. Трофіменко), «Обстеження стану граматичного компонента мовлення» (О. Канюка).

Методологічне підґрунтя дослідження:

1) вчення про загальні та специфічні особливості порушеного розвитку (В. Лубовський, В. Чайко, Ж. Шиф);

2) вчення про методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей (І. Брушневська, Л. Волкова, Р. Лалаєва, В. Лубовський, С. Максименко, О. Мастюков, В. Чайко);

3) концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні в процесі нормального і порушеного онтогенезу (І. Брушневська, М. Жинкін, С. Максименко, Ю. Рібцун).

База дослідження. Емпіричне дослідження проходило на базі Запорізької гімназії № 90 Запорізької міської ради. У ньому взяли участь 7 молодших школярів, віком 7 років зі стертою формою дизартрії.

Апробація результатів дослідження. Сухова А. С. До проблеми розвитку лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрії. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, м. Запоріжжя, 10-11 квітня 2025 р. Запоріжжя, 2025. С.

Структура бакалаврської роботи – вступ, основна частина (2 розділи), висновки, список використаних джерел та додатки. Загальна кількість сторінок у роботи – 45. Основний зміст роботи викладений на 35 сторінках.

ВИСНОВКИ

Згідно з метою нашого дослідження, були теоретично обґрунтовані та емпірично перевірені особливості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією.

Нами була схарактеризована дизартрія як порушення мовленнєвої діяльності. Ми дійшли висновку, що під дизартрією варто розуміти тяжке порушення мовлення, яке виникає через недостатню іннервацію м'язів дихального, голосового, артикуляційного апарату та характеризується значним порушенням звуковимови та просодики. Її появу у дітей можуть провокувати внутрішньоутробні, пологові чинники та причини, які з'явилися у період раннього дитинства. Мовленнєві порушення при дизартрії можуть стосуватися фонетичної, фонематичної, лексико-граматичної, просодичної сторони мовлення, зв'язного мовлення та артикуляції. Залежно від чинника появи та симптоматики, виділяють такі види дизартрії як: кіркова, бульбарна, псевдобульбарна, екстрапірамідна, мозочкова та стерта. Наявні 4 ступені виразності окресленого порушення мовлення.

Ми визначили ступінь розробленості проблеми розвитку лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією. Зроблено висновок, що окреслена проблема є недостатньо розкритою у науковому просторі. У наукових працях вчені поверхнево характеризують специфіку розвитку зазначеної сторони мовлення цієї категорії дітей та називають її загальні ознаки. Окремо варто зазначити, що залишаються недослідженими питання вивчення розвитку таких лексичних одиниць як: синоніми та антоніми; нерозкриті питання специфічних рис граматичного строю (множина, числівники та інше) у молодших школярів зі стертою формою дизартрії.

Нами був емпірично досліджений стан сформованості лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією. Дослідження проходило на базі Запорізької гімназії № 90

Запорізької міської ради. У ньому взяли участь 7 молодших школярів, віком 7 років зі стертою формою дизартрії. За результатами емпіричного дослідження, було встановлено, що у молодших школярів, які мають стерту форму дизартрії спостерігається тенденція до переважання середнього рівня розвитку лексичного (57%) та граматичного (57%) компонентів мовлення. Тобто, можна казати про наявність тенденції до переважання середніх показників розвитку лексико-граматичного компонента їх мовлення. Розвиток зазначеного компонента мовлення є недостатнім для дітей зазначеного віку та потребує корекції.

Ми розробили методичні рекомендації батькам дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією щодо розвитку їх лексико-граматичного компонента. На основі аналізу наукових думок щодо оптимальних методів та засобів розвитку лексико-граматичного компонента мовлення дітей молодшого шкільного віку з різноманітними порушеннями мовлення, ми сформуваємо наступні рекомендації батькам молодших школярів зі стертою дизартрією щодо виконання окресленого завдання:

- 1) повсякденно впроваджуйте різноманітні види ігор (словниково-логічні, дидактичні, сюжетно-рольові, комп'ютерні, лексичні, драматичні), які мають лексичне спрямування;
- 2) читайте дітям художні твори, казки та вірші, пропонуйте їм бесіди, вікторини, ігрові завдання, творчі роботи, домашні інсценізації за їх змістом;
- 3) ознайомлюйте дітей з різними формами українського народного фольклору (народні казки, приказки, прислів'я, народні пісні, колискові, скоромовки, загадки тощо).

Зазначені вище рекомендації можуть бути практично використані батьками дітей молодшого шкільного віку зі стертою дизартрією у домашніх умовах, з метою розвитку лексико-граматичного компонента їх мовлення.